

Onko tieteiden välissä elämää?

■ ANTU SORAINEN

Mikkeli, Heikki ja Pakkasvirta, Jussi: *Tieteiden välissä? Johdatus monitieteisyyteen, tieteidenvälisyyteen ja poikkitieteisyyteen*. WSOY Oppimateriaalit, Helsinki 2007.

Sinivihreän hallituksen poliittiset linjaukset näyttävät muuttavan yliopistolaitosta nopeammin kuin monet meistä tiettyihin rintamalinjoihin tottuneista tutkijoista ehdimme käsittää. Lähes kaikki ne rakenteet, joiden sisällä olemme tottuneet argumentoimaan tiedepolitiikasta suuntaan tai toiseen, ovat uudelleenarvioinnin tai muutosuhan alla. Silti jatkamme 1980-luvulta jatkuneita kiistojamme omien alojemme metodeista ja ydinkäsitteistä, ikään kuin eläisimme omassa yksityisessä akateemisessa klaustrofäärissämme.

Onko sillä todella merkitystä, ovatko esimerkiksi kulttuurintutkimus tai naistutkimus tulkintatieteitä jonkun mielestä vai eivät, jos kyseiset tieteenalat ovat kohta vaarassa kokonaan kadota? Ketä kohta kiinnostaa se, voivatko uskontotieteilijät ja eksegeetikot tehdä uskottavaa tieteidenvälisiä yhteistyötä? Tai se, saavatko antropologit tutkia kotimaata, Eurooppaa vai ainoastaan Euroopan ulkopuolisia kulttuureita? Tai se, mitä tieteenaloja Suomen Akatemian virantäyttökemuksissa voi

ruksia, jos koko tutkijaviran käsite ylipäätään on uhanalainen?

Käsitteisiin tarttuminen on hellemallinen tapa yrittää ymmärtää ja hahmottaa julkisen ajattelun muutoskohtia ja meneillään olevien poliittisten linjausten syvyyttä ja vakavuutta. Näin tekevät Heikki Mikkeli ja Jussi Pakkasvirta monitieteisyyden, tieteidenvälisyyden ja poikkitieteisyyden käsitteisiin paneutuvassa kirjassaan *Tieteiden välissä?* Parempaan aikaan tätä teosta ei oikeastaan olisi voinut julkaista. Eikä lukea. On virkistävää tutustua näin historia-tietoiseen ja kriittiseen kirjaan yliopistolaitoksesta ja siellä vallitsevasta disiplinaajattelusta.

Veikkaan, että suurelle osalle nykyisistä rivitytutkijoista väistymään pakotetun sivistysyliopiston humboldtilaiset juuret ovat pikemmin ”elettyä todellisuutta” kuin säisätettyä poliittista tietoisuutta. Länsimaisen yliopistolaitoksen lähivuosisatojen kuluessa kokemat mullistukset ja muutokset eivät välttämättä nekään ole arkitietoa muille kuin historiatieteiden edustajille. Siksi on tärkeää, että mahdollisimman moni perustutkimusta ja pieniä tieteenaloja edustava tieteenekijä tarttuisi kirjaan, jotta osaisi paremmin puolustaa asioitaan ajankohtaisissa poliittisissa taistoissa. Mikkelin ja Pakkasvirran aatehistoriallinen lähestymistapa tieteidenvälisyyden käsitteviidakkoon on mainiota tiedostamisoppia, ellei jopa kansanvalistuksellista hapatusta.

Kuten professori Juha Varto on todennut, esimerkiksi Taideteollisen Korkeakoulun päämäärät eivät oikeastaan kestä eettistä tarkastelua. Hallituksen kaavailema huippuyliopisto, jonka osaksi TaiK, tai osa siitä, on tulossa, ei välttämättä ole eettisesti sen inspiroivampi tuotos. Uuden huippuyliopiston päämääränä tuntuu olevan lähinnä tarpeettomien kulutustuotteiden suunnittelu, valmistaminen ja markkinoiminen. Julkisuuksessa ei ole käyty syvällisempää pohdintaa siitä, perustuisiko huippuyliopiston odotettu kansainvälinen vaikuttavuus *praxikseen*, päämäärätietoiseen toimintaan, vai ehkä *poiesikseen*, toiminnan eettiseen ulottuvuuteen, vai peräti *teoriaan*, eli perusteltuun tietoon siitä, mikä tekemisessä ja toiminnan tuloksissa on totta, hyvää, kaunista ja oikein.

Huippuyliopistohankkessa onkin lähdeyly oletetuista lopputuloksista, ei ihmiskäsityksistä, niiden artikuloinnista tai ihmistieteistä ylipäätään. Se on hämmästyttävää, sillä on vääjäämätöntä, että jos tällaisista arvostelmista ei sovi heti prosessin alussa, joudutaan ongelmiin. Mitä yhteiskunnasta ja elämästämme jää pois, jos kriittinen ajattelu loppuu ja tieteidenvälisyys kaventuu jäljitteleväksi mielistelyksi, kapeaksi kopioksi vajavaisesti ymmärretystä MIT:stä?

Tieteiden välissä? -teos olisi parhiksi avittamaan tällaista mitä kaivatuinta tiedepoliittista keskustelua – mikäli politiikkomme sii-

hen kykenisivät, ja jos humanistis-yhteiskuntatieteellinen tutkija-kaarti lähtisi kriittisenä massana julkiseen keskusteluun. Voi kuitenkin olla, että olemme yhä niin pahasti 1960-luvun tulipunaisen kauden panttivankkeja, että kaikki mikä haaskahtaa puoluepolitiikalta (vasemmistolaiselta ajattelulta), näyttyy yliopistoväelle kauhistuttavana epäobjektiivisuutena. Humanistisissa tieteissä ei nykyään juuri harjoiteta yhteiskunnallisia teemoja, eikä yhteiskuntatieteissä uskalta olla kovin teoreettisia tai yhteiskuntakriittisiä 1960-luvun fantasmaattisen varjon vuoksi. Tämä peikko olisi syytä unohtaa ja herätä nykyhetkeen! Vanhoista poteroista ei ole mitään iloa, kun todelliset muutokset tapahtuvat aivan muilla rintamilla.

”Epäpoliittisuuden” kaapuun sonnustautunut kokoomus ja muut uusliberalismin markkinoijat saavat häiriä taustalla vapaasti, kun kiistämme vanhanaikaisista puupennoista. Anna Kontula profetioi osuvasti *Puolueiden kriisi* -pamfletin paljastustilaisuudessa huhtikuussa 2008, että meille saattaa kohta tulla ikävä Ilkka Kanervan kaltaisia sivistyneitä ja laajasti historiallisia liikkeitä ja traditioita ymmärtäviä kokoomuspolitiikkoja. Yliopistoon kohdistuvassa nykypolitiikassa asioita punnitaan tulosten, ei prosessien kautta. Mitä paremmin tunnemme nykykäsitteiden historiaa, sitä paremmin voimme osallistua keskusteluun, jossa tieteidenvälisyyden merkitys voidaan osoittaa myös muilla kuin puhtaasti kaupallista voittoa tuottavilla *technen* alueilla. Tällaiseen kriittiseen keskusteluun *Tieteiden välissä?* -kirja osallistuu esimerkillisesti humanististen ja yhteiskuntatieteellisten tieteiden

rajapinnoilta käsin.

Mikkelin ja Pakkasvirran kirja jakaantuu viiteen osaan. Ensinnäkin *monitieteinen menneisyys*. Osassa paitsi pohditaan uusien tieteenalojen syntyhistoriaa ja tiedeyhteisön arvoperustoja, myös uuden yliopistolaitoksen haasteita. Toisessa osassa keskitytään *tieteidenväliseen todellisuuteen*. Kirjoittajat paneutuvat monitieteisyyden, poikkitieteisyyden ja tieteidenvälisyyden käsitehistoriaan, niiden välillä vallitseviin hierarkioihin ja valtasuhteisiin sekä tieteidenvälisyyden etuihin ja esteisiin. Oman alalukunsa saa sen pohtiminen, tulisiko puhua metodista, näkökulmasta vai lähestymistavasta. Kirjan kolmas luku käsittelee *tieteidenvälisiä oppiaineita*. Tarkastelussa ovat muun muassa terveystutkimus, naistutkimus ja ympäristötutkimus. Myös vanhat tieteidenvälisyyden konkarit, eli kehitysmatkatutkimus, aluetutkimus ja tieteen tutkimus saavat huomiota.

Tooksen loppupuolella kirjoittajat keskittyvät käytännöllisesti *tieteidenväliseen tutkimukseen ja opetukseen*. Tekijät painottavat demokraattista oppimiskulttuuria ja antavat konkreettisia ohjeita siitä, miten tieteidenvälinen tutkimusprojekti kasataan ja mihin asioihin projektin kuluessa tulisi kiinnittää erityishuomiota. Viimeisessä luvussa listataan seitsemän (kuoleman)syntiä tieteidenvälisyyttä vastaan ja luonnostellaan eräänlainen manuaali tulevaisuutta varten, viisi teesiä tieteidenvälisyydestä. Näissä korostetaan humboldtilaisen yleisivistyksen vaalimista paitsi abstraktissa tieteellisessä ajattelussa myös ihmistenvälisessä kanssakäymisessä ja jopa kirjastokäyntien yhteydessä. Viimeinen teesi, *tieteidenvälisyyden aiheuttamat pelot*,

antaa kaksoisviestin toisaalta tietystä psykorealismista, josta tieteidenvälisen toimijan kannattaa pitää kiinni, mutta myös tekijöiden selvästä ”revari”-vastaisuudesta. Vaikka ”tieteenalojen reunamilla kurkottelevan esimerkkihenkilön kohtalo jää avoimeksi” yliopiston sisäisissä muutospainneissa, ja hänen tulee sietää jatkuvaa epävarmuutta ja pelkoa tulevasta, ei periksi saa antaa!

Kun ottaa huomioon, että kirjoitan tätä arviota vappuaattona, kaikkien vallankumousten juhlan alla, ja että itse edustan *queer-tutkimusta*, uhanalaisista uhanalaisinta kriittistä seksuaalisuuksien tutkimuksen tieteenalaa, en voi olla yhtymättä *Tieteiden välissä?* -kirjan optimistis-kyyniseen visiointiin tieteidenvälisen tutkimusasetteen tärkeydestä. Vaikka paikoin olisin kaivannut vieläkin radikaalimpia näkemyksiä tieteidenvälisyyden mahdollisuuksista, uskallan silti puolustaa Mikkelin ja Pakkasvirran kirjaa oivana lukumateriaalina myös humanististen ja yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien ulkopuolella järjestettäviin pro gradu- ja jatko-opintoseminaareihin.

Kirjoittaja on tutkijatohtori Poliittisen ajattelun ja käsittelemisen huippuyksikössä Jyväskylän yliopistossa.